

Dr hab. Jarosław Krajka, prof. UMCS
Katedra Lingwistyki Stosowanej
Instytut Neofilologii UMCS

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Arkadiusza Pietlucha

pt. „Extraordinary motivation or high sense of efficacy?”

The role of self-efficacy in the Directed Motivational Currents theory”

(Ponadprzeciętna motywacja czy wysoka wartość siły sprawczej? Rola poczucia własnej skuteczności w świetle teorii Ukierunkowanych Nurtów Motywacyjnych) napisanej pod kierunkiem prof. UR dr hab. Agnieszki Uberman i dr Magdaleny

Trinder w Instytucie Neofilologii Uniwersytetu Rzeszowskiego

Rzeszów, 2020, maszynopis stron 246

1. Ocena celu naukowego rozprawy i stopnia jego realizacji

Mgr Arkadiusz Pietluch podejmuje w swojej rozprawie temat ważny dla współczesnej glottodydaktyki, jakim jest empiryczna weryfikacja przydatności teorii Ugruntowanych Nurtów Motywacyjnych (Directed Motivational Currents) w procesie edukacji językowej uczniów dorosłych. Biorąc pod uwagę coraz większą popularność kształcenia osób dorosłych w ramach rynku pracy i oczekiwania wobec absolwentów filologii, badanie nowych teorii i nurtów zmierzających do wyjaśnienia procesów motywacyjnych ma znaczną wartość naukową i jako zamysł badawczy zasługuje na uwagę i realizację empiryczną.

W tym kontekście należy rozważyć przedstawioną do recenzji rozprawę

doktorską mgr Arkadiusza Pietlucha, obierającą sobie za główny cel walidację teorii Ukierunkowanych Nurtów Motywacyjnych oraz określenie wpływu zmiennych afektywnych na częstotliwość występowania tego zjawiska.

Oceniając cele naukowe rozprawy i postawione hipotezy, można stwierdzić, że zostały one nakreślone odpowiednio, Autor stosownie określił lukę badawczą, a zamysł pracy wypełnia znamiona nowatorskiego sposobu rozwiązania istotnego dla dyscypliny (językoznawstwa stosowanego – glottodydaktyki) problemu, co w przypadku skutecznej realizacji badań stanowi przesłankę dla uznania ocenianej dysertacji za spełniającą wymogi stawiane rozprawom doktorskim. Wyniki badań, w zamiarze Autora, miały na celu zweryfikować empirycznie przydatność wybranej teorii motywacji oraz dostarczyć dowodów na występowanie związku między określonymi czynnikami indywidualnymi a motywacją uczniów dorosłych do nauki języka obcego.

Wyżej wymienione cele badawcze zostały zweryfikowane empirycznie z użyciem bogatego zestawu danych pozyskanych z trzech różnych perspektyw: ankiety, wywiadu i quasi-eksperymentu. Perspektywa badawcza jest odpowiednio nakreślona, od ujęcia makro (badanie w grupie 420 uczniów) przez wywiady obejmujące podgrupę z niej wybraną do badania eksperymentalnego w małej grupie 8 osób (skala mikro).

Podsumowując tę część recenzji, należy stwierdzić, że Autor skutecznie zrealizował zamierzone cele, w szczególności dokonał zebrania, opracowania i zinterpretowania dużej ilości danych uzyskanych z rozlicznych źródeł, a wnioski wyprowadzone w rozprawie są właściwie udokumentowane i w pełni uprawnione.

2. Uwagi do struktury rozprawy i jej zakresu tematycznego

Przedstawiona do recenzji rozprawa stanowi próbę połączenia osiągnięć psychologii i glottodydaktyki. Rozprawa została podzielona na pięć rozdziałów, z których dwa pierwsze są natury teoretycznej. Pierwszy rozdział dysertacji poświęcony został czynnikom mającym wpływ na przyswajanie języka obcego, najważniejszych pojęć i teorii z dziedziny akwizycji drugiego języka. W rozdziale również zaprezentowano taksonomię pojęć związanych ze zmiennymi afektywnymi oraz opis cech indywidulanych uczniów, które najczęściej pojawiają się w literaturze przedmiotu w odniesieniu do rozwoju kompetencji językowych uczniów dorosłych. Rozdział drugi skupia się na analizie teorii Ukierunkowanych Nurtów Motywacyjnych, kontrastując ją z innymi teoriami motywacji w procesie nauczania i uczenia się języków obcych. Część empiryczna pracy obejmuje trzy kolejne rozdziały, z których w rozdziale trzecim znaleźć można wyniki badania ankietowego przeprowadzonego na dużej grupie respondentów (420 dorosłych uczniów), w rozdziale czwartym część z tej grupy poddano procedurze wywiadów jakościowych, wreszcie w rozdziale piątym opisano quasi-eksperymentalne badanie mające na celu udoskonalenie procesu uczenia się w odniesieniu do teorii Ukierunkowanych Nurtów Motywacyjnych. Ponadto rozprawa zawiera zakończenie, spis pozycji bibliograficznych oraz załączniki z różnorodnymi materiałami wykorzystanymi podczas badań.

Kompozycję rozprawy należy ocenić na ogół pozytywnie, Autor umiejętnie radzi sobie z zadaniem zbudowania podstaw teoretycznych dla badań własnych, w szczególności kompetentnie i szczegółowo charakteryzując teorię Ukierunkowanych

Nurtów Motywacyjnych. Jednak nie można w tym momencie powstrzymać się od pewnej ilości uwag krytycznych.

Rozprawa w swojej części teoretycznej zawiera jedynie dwa rozdziały, jeden poświęcony teoriom akwizycji języków i czynnikom indywidualnym, drugi wybranej teorii motywacji. W strukturze rozprawy zabrakło jednak, w ocenie niżej podpisanego, następujących elementów zwyczajowo obecnych w rozprawach doktorskich z językoznawstwa stosowanego:

- rozdziału poprzedzającego rozdział badawczy, w którym tradycyjnie relacjonuje się w miarę dokładnie badania możliwie zbliżone do bieżącego, np. stosujące te same metody czy narzędzia badawcze, celem wskazania w miarę precyzyjnie luki badawczej;
- osobnego rozdziału na końcu rozprawy, omawiającego implikacje dydaktyczne i rozwijającego oraz interpretującego uzyskane wyniki badań w szerszym kontekście edukacyjnym.

Rozdział 1 poświęcony akwizycji języka obcego zaczyna się od początku lat 80tych i teorii Stephena Krashena – dziwne, dlaczego nie poświęcono przynajmniej krótkiego podrozdziału dla charakterystyki wcześniejszych poglądów na akwizycję języka pierwszego i drugiego. Byłoby to tym bardziej logiczne, jako że Autor sam gdzieś do nich odwołuje (np. teoria natywistyczna Chomsky’ego to jedynie przypis na s. 15, a w podrozdziale 1.3 pojawia się dużo odwołań do behawioryzmu).

Podrozdziały rozdziału pierwszego poświęcone motywacji powinny rozpocząć się od zwyczajowego przeglądu definicji oraz typów motywacji. Z kolei w dyskusji o wieku w podrozdziale 1.5 należałoby pokazać, że obecnie hipoteza wieku krytycznego została

odrzucona na rzecz hipotezy wieku wrażliwego (Sensitive Period Hypothesis). W dyskusji o zdolnościach językowych (w podrozdziale 1.5.3) zabrakło przywołania koncepcji Paula Pimsleura oraz dyskusji o różnych sposobach konceptualizacji biegłości językowej widocznej w testach (MLAT vs. PLAB). Wreszcie w podrozdziałach poświęconych czynnikom indywidualnym można było je odnosić do motywacji – np. poprzez zrelacjonowanie badań pokazujących związek pomiędzy stosowaniem strategii uczenia się a poziomem motywacji.

Mimo wskazanych powyżej pewnych zaniedbań natury strukturalnej, należy podkreślić, że Autor dosyć umiejętnie radzi sobie z szerokim zakresem tematycznym obranym w rozprawie, obejmującym zarówno teorie akwizycji języków, różnice indywidualne w procesie uczenia się, teorie i podejścia do motywacji w edukacji językowej ze szczególnym uwzględnieniem teorii Ukierunkowanych Nurtów Motywacyjnych, w odpowiedni sposób konstruując podbudowę dla badań własnych.

3. Uwagi do doboru i wykorzystania źródeł

Rozprawa odwołuje się do szerokiej gamy właściwie dobranych źródeł, odzwierciedlających stan myśli naukowej w zakresie glottodydaktyki, psychologii poznawczej i metodologii badań eksperymentalnych. Pewnym niedosytem jednak jest zakres materiałów, na podstawie których Autor dokonuje przeglądu teorii akwizycji języków (o czym było już powyżej). W zasadzie odnosi się tylko do kilku prac Krashena oraz 2 pozycji dokonujących krytyki jego teorii (w tym jednej opublikowanej w dosyć lokalnym piśmie - *Dhaka University Journal of Linguistics*). Stan badań został przedstawiony z zachowaniem konwencji właściwych pracy naukowej, choć w pewnych

miejscach Autor nadmiernie często stosuje relacjonowanie „z drugiej ręki”, opierając się na kanonicznej pozycji Dornyei’a z 2005 roku. W rozdziale pierwszym kluczowe teorie motywacji, takie jak Self-Determination Theory Ryana i Deci’ego czy Theory of Linguistic Self-Confidence Clementa winny być zrelacjonowane z wykorzystaniem pierwotnych źródeł.

Liczba pozycji bibliograficznych (ponad 240 wpisów) skonsultowanych przy opracowaniu rozprawy jest zaiście imponująca i bardzo dobrze oddaje wszystkie dziedziny i obszary poruszane w pracy. Cieszy bardzo wykorzystanie zarówno fundamentalnych dzieł światowych badaczy motywacji, ale również odwołanie się do dorobku polskich psychologów, jak chociażby Aleksandry Łuszczyńskiej.

Sposób wykorzystania źródeł, poza wspomnianym powyżej okazjonalnym „cytowaniem z drugiej ręki”, nie budzi zastrzeżeń. W tym miejscu stwierdzam z całą stanowczością, że Autor należycie sprostał tak ambitnemu zadaniu, jakim było stworzenie podstaw teoretycznych dla własnych badań empirycznych.

4. Uwagi dotyczące metodologii badań

Badania własne przeprowadzone podczas przygotowania niniejszej rozprawy zostały zaprojektowane i zrealizowane w większości w zgodzie z kanonami metodologii badań glottodydaktycznych. Proces badawczy został właściwie osadzony w istniejącej literaturze przedmiotu, a skuteczne przeprowadzenie dobrze zaplanowanych procedur w połączeniu z właściwymi analizami statystycznymi prowadzi do uprawnionych i interesujących wniosków.

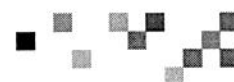
W tym momencie nie sposób jednak nie wskazać na pewne problemy i

niedociągnięcia metodologii badań. Przede wszystkim, dobór próby do badania opisanego w rozdziale 3 jest niewystarczająco precyzyjnie opisany – mimo dużej próby (420 uczestników), brak jakichkolwiek informacji o bardziej sprecyzowanych kryteriach jej selekcji (napisano jedynie „adult learners of English as a foreign language”). Brak informacji skąd pochodzili uczestnicy, na jakiej zasadzie zostali dobrani, na ile próba była reprezentatywna dla populacji, wreszcie czy dobór był na zasadzie probabilistycznej czy nie – wszystkie te elementy mają przecież kluczowe znaczenie dla późniejszego doboru testów do analizy danych oraz stopnia generalizacji wyników. Bardziej precyzyjna charakterystyka próby badawczej (sampling frame) pozwoliłaby również na określenie zmiennych zakłócających wpływających na uzyskane wyniki, również pozwoliłoby poznać relację między uczestnikami a Badaczem.

Brak jest wskazanego bezpośredniego związku między pierwszą i drugą (obejmującą tych samych uczniów) a trzecią fazą badań – za mało dokładny opis uczestników i sposobu ich doboru do próby uniemożliwia chociażby uznanie, że wszystkie trzy fazy odnoszą się do takiego samego ucznia.

Dobrze, że jeden z trzech etapów procesu badawczego (quasi-eksperyment) obejmuje innowacyjny proces dydaktyczny opracowany specjalnie na potrzeby badania, w przeciwnym razie można byłoby zastanawiać się, czy same działania diagnostyczne (badanie ankietowe opisane w rozdziale 3 oraz wywiady z rozdziału 4) obejmujące zastosowanie gotowych narzędzi (bez modyfikacji Autora) oraz dokładne podanie wyników i ich dogłębna interpretacja spełniają wymogi innowacyjnego i twórczego rozwiązania problemu, niezbędnego dla uznania rozprawy za uprawniającą do nadania stopnia doktora.

O ile w badaniu eksperymentalnym opisanym w rozdziale 5 pojawia się pomiar wstępny i końcowy (pre-DMC SSE score i post-DMC SSE score), Autor podaje jedynie surowe wyniki wszystkich uczniów, nie poddając ich analizie statystycznej. Taka analiza pozwoliłaby stwierdzić, na ile zmienna niezależna w postaci innowacyjnego nauczania wywołała zmianę w sposobie postrzegania własnej efektywności jako ucznia.

Miarę spójności wewnętrznej skali pomiarowej (alfa Cronbacha) podaje się dokładnie – stwierdzenie „with the mean score of Cronbach’s alpha oscillating around 0.88 for adult participants aged between 20 to 50” nie jest wystarczająco precyzyjne (chyba, że Autor miał na myśli po prostu „wynosi”).

Podsumowując, dysertacja dokumentuje dbałość Autora o weryfikację dobrze sformułowanych hipotez i problemów badawczych przy pomocy różnych metod i technik rejestracji danych, wypełniając w ten sposób wymóg triangulacji badania empirycznego. Przeprowadzenie procesu badawczego w trzech fazach, nieodzowne i uzasadnione w kontekście przywołanej literatury przedmiotu, jednak nie pokazuje pełnego powiązania, zwłaszcza między fazą pierwszą i drugą a trzecią. Brak dostatecznie precyzyjnego opisu doboru próby nieco zmniejsza, niestety, moc wnioskowania.

5. Ocena strony formalno-edytorskiej rozprawy

Rozprawa przygotowana jest bardzo dobrze pod względem formalno-edytorskim. Autor należycie stosuje techniki pisania pracy naukowej, zachowując dbałość o odpowiednie używanie technik typograficznych. Dobrze radzi sobie z podawaniem danych, używając tabel i wykresów dla oczekiwanej wizualizacji danych empirycznych. Język pracy jest dojrzały, właściwy pracy naukowej, mgr Pietluch precyzyjnie definiuje opisywane

zjawiska.

Drobnym, choć irytującym, zgrzytem jest niestety nagminne stosowanie procentów z uławkami dziesiętnymi z przecinkiem (zgodnie z konwencją języka polskiego), a nie z kropką, jak wymagałby to język angielski.

Bibliografia pracy oraz system odsyłaczy wewnątrztekstowych są przygotowane starannie, ujednolicone do wybranej konwencji, zawierają prawie wszystkie wymagane dane bibliograficzne. Drobne błędy i niedociągnięcia można wymienić na palcach dwóch rąk, co biorąc pod uwagę ilość pozycji skonsultowanych w rozprawie (ponad 240 źródeł) najlepiej świadczy o staranności w przygotowaniu rozprawy:

- Brown to raz D. Brown a raz H. D. Brown;
- brak miejsca wydania u Colombo;
- stan zamiast miasta jako miejsce wydania u Csikszentmihalyi 1997;
- Lasagbaster zamiast Lasagabaster;
- Lightbrown zamiast Lightbown;
- 3 pozycje Pietlucha z 2018 roku powinny mieć litery a, b, c, zarówno w bibliografii jak i w tekście, w przeciwnym razie nie wiadomo, które odsyłacze odnoszą się do którego tekstu,
- u Rubio 2007 miejsce wydania to nie Cambridge.

Dla nadania rozprawie waloru perfekcji edytorskiej warto jeszcze poprawić drobne problemy ze stosowaniem w bibliografii spacji (które są używane niejako „na odwrót”), znaków przestankowych, wyeliminować bardzo nieliczne literówki czy niekonsekwencje w tekście głównym (np. już w spisie treści Self-Efficacy Scale ma dwie różne pisownie wielką/malą literą). Warto również dokonać dokładnej weryfikacji

poprawności odsyłaczy bibliograficznych, tak, aby nie pojawiały się takie (nieco irytujące, biorąc pod uwagę znaczenie Autorów, których to dotyczy) błędy jak Lightbrown (zamiast Lightbown) na s. 14 czy Garnder (zamiast Gardner) na s. 212.

Więszym problemem natury technicznej, utrudniającym jednak recepcję pracy, który koniecznie powinien zostać poprawiony w przygotowaniu pracy do druku, jest stosowanie akapitów. Autor często nie stosuje akapitów w ogóle na stronie, miejscami (np. w sekcji 1.3) kontynuując dyskusję tekstem ciągłym nawet przez 2 lub 3 strony.

6. Ocena ogólna pracy jest jednoznacznie pozytywna.

Stwierdzam, że założone cele pracy zostały w pełni osiągnięte. W wyniku właściwie zaprojektowanych, przeprowadzonych i zrelacjonowanych badań empirycznych Autor dokonał zakładanej weryfikacji właściwie postawionych hipotez, dzięki czemu w warstwie aplikatywnej Jego badania mają wszelkie szanse przyczynić się do zwiększenia stanu wiedzy na temat motywacji w nauczaniu i uczeniu się języków obcych, zakładając rzecz jasna stosowną popularyzację treści poprzez publikację.

Mimo niewielkich, wskazanych powyżej, uchybień, głównie w zakresie struktury treści i sposobu relacjonowania literatury przedmiotu w części teoretycznej jak również doboru próby badawczej i zbyt słabego powiązania między poszczególnymi fazami badań własnych, oceniam pracę doktorską mgr Arkadiusza Pietlucha pozytywnie, jako spełniającą kryteria stawiane rozprawom doktorskim przez Ustawę i stawiam wniosek o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Lublin, 2.06.2020 r.

